

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 4 maj 1896, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om revision af allmänna hypoteksbanken m. m.

Till sammansatta stats- och bankoutskottet hafva för förberedande handläggning öfverlemnats nedan nämnda tre motioner, nemligen:

I:o n:o 19 i Första Kammaren af herr *C. P. af Burén* med hemställan, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en omfattande revision af vår nuvarande hypoteksinstitution och i sammanhang härmed taga i öfvervägande, huruvida icke genom förändrade bestämmelser angående vår jordbrukskredit minskning i jordbrukslåneräntan skulle kunna åstadkommas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, som af berörda utredning kunde föränledas.

I motiveringen till denna hemställan har motionären till en början, med återopande af bankinspektörens den 31 december 1894 till chefen för finansdepartementet afgifna berättelse om verkställd inspektion i allmänna hypoteksbanken, hvilken berättelse finnes tryckt såsom bilaga till sammansatta stats- och bankoutskottets vid 1895 års riksdag utlåtande n:o 3, framställt åtskilliga anmärkningar mot det sätt, hvarpå hypoteksbanken för närvarande förvaltas. Till undvikande af allt för stor vidlyftighet tillåter sig utskottet att i afseende å denna kritik hänvisa till motionen.

Motionären förklarar derefter, att frågan är den, om hypoteksbanken kan och vill reformera sig sjelf, samt anmärker, att han knappast vågar tro detta och att det i alla händelser ej kan ske så lätt och så säkert som genom statens mellankomst, emedan statens kredit är större än hypoteksbankens. I detta ämne andrager motionären vidare följande:

»Man har så ofta fått höra, att statens kredit skulle skadas genom en sådan mellankomst. Denna förmenta farhåga har man ansett böra afskräcka från alla vidare reformförsök och stäcka vingarna på dem, som arbeta för en bättre jordbrukskredit; men för dem, som uti jordbrukets välbefinnande se statens, d. v. s. alla samhällsmedlemmarnas välbefinnande, och som veta, att för den skuld, som staten skulle öfvertaga, är ingenting att riskera, emedan bakom denna skuld finnas de allra bästa säkerheter, som kunna erhållas, eller första klassens in-teckningar inom halfva taxeringsvärdet, för dem är det svårt, ja, omöjligt att förstå detta tal. Tvärt om skulle deraf följa ökad trygghet och större säkerhet.

Lika löst är det talet, att om staten öfvertog hypoteksväsendet, skulle det blifva mycket dyrare. Administrationskostnaderna spela en jämförelsevis högst obetydlig roll, då ett förvaltningsbidrag af t. ex. blott $\frac{1}{10}$ procent å delaktighetsbeloppet är mer än tillräckligt, äfven om afdelningskontoren (hypoteksföreningarna i landsorten) bibehållas, hvilket icke borde vara nödvändigt, enär andra penninganstalter i Stockholm, såsom ränte- och kapitalförsäkringsanstalten, civilstatens pensionsinrättning m. fl., förmedla utan afdelningskontor lån mot in-teckning i jordegendom öfver hela vårt land, hvaremot de stora kostnader, som hypoteksbanken fått vidkännas vid låneoperationer, konverteringar och till mellanhänder, helt säkert blefve genom statens mellankomst ofantligt mycket billigare. Jag tror icke, att staten för afstämpling till 4 procent af 50,594,000 kronor $4\frac{1}{2}$ procent-obligationer hade behöft betala 632,425 kronor, ej heller 1 krona 42 öre per 100 för senaste afstämplingen till $3\frac{3}{4}$ procent. Och hvad låneoperationerna särskildt vidkommer, så kan nog ingen bestrida, att många millioner kronor för delegarne besparats, om hypoteksbanken varit en statsinstitution.»

»Slutligen: hvilken tidpunkt kan vara gynsamare att genomföra denna reform än just den närvarande, som med en å den allmänna penningmarknaden exceptionelt låg räntefot och öfverflöd på penningar erbjuder oss det bästa tillfälle att erhålla billigaste kapital. Försumma vi

nu att begagna oss häraf, så kan det komma en tid, då reformen tvingar sig fram under vida ogynsammare förhållanden.»

2:o n:o 59 i Andra Kammaren af herr *A. Ericson* i Ransta, som föreslår, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes tillsätta en komité dels för verkställande af en genomgripande revision beträffande allmänna hypoteksbankens förvaltning, dels för utredande af frågan, huruvida icke genom lämpliga åtgärder en för jordbrukskrediten tillfredsställande sänkning af jordbrukslåneräntan skulle kunna åstadkommas, äfvensom i förenämnda afseende och i öfrigt afgifva de förslag, hvartill den nämnda utredningen kunde föranleda.

Under hänvisning till den alltjemt stigande missbelåtenheten med de herskande jordbrukskreditförhållandena inom landet har motionären såsom en ytterligt billig begäran från landtmännens sida betecknat önskan om en fullt opartisk, sakförständig och grundlig utredning och undersökning i ämnet.

Hvar i *allmänhet* taget felet låge med afseende på den svenska jordbrukskreditens nuvarande dåliga vilkor kunde knappt vara tvifvelaktigt. På grund af de utomordentligt goda säkerheter, öfver hvilka den förfogade, i förening med dess statsgaranti och dess monopoliserade ställning, har den svenska hypoteksbanken från en soliditetsbasis, hvilken alltid måste anses fullt jemförlig med, men af många ansåges för i det hela bättre än statens egen, redan från början haft alla resurser att genom en omtänksam och klok styrelse och förvaltning vid hvarje särskildt tillfälle begagna sig af världspenningmarknadens allra fördelaktigaste konjunkurer. Den borde sålunda odisputabelt egt de allra bästa förutsättningar att åt de svenska jordbrukarne bereda mycket bättre lånevilkor än den allmänna opriviligierade lånemarknaden. Då den nu i stället efter hand styrt till det så, att dess delegare-låntagare genom sina hypotekslån vore *fastlästa* vid betydligt *sämre* vilkor, än som betingades af den allmänna låneräntan, så låge det i sakens natur, att hufvudorsaken härtill ej kunde vara någon annan än brister och felaktigheter af ett eller annat slag i hypoteksbankens finansoperationer och ekonomiska förvaltning.

Sedan motionären å sid. 3—7 i sin motion rigtat anmärkningar mot åtskilliga under senare tider af hypoteksbanken vidtagna åtgärder, förklarar motionären sig anse ställningen vara sådan, att det allmänna bör hafva det varmaste intresse och känna den dyrbaraste pligt att här bringa hjälp och skydd, särdeles om sådant kunde ske utan några pekuniära uppoffringar för statskassan eller de öfriga skattebetalande. Enligt motionärens åsigt

måste staten naturligtvis känna sig fullt solidarisk med det nationella näringslivet i dess helhet och i dess olika grenar samt således äfven och framför allt med den förherskande modernäringen. Hennes vara eller icke vara blefve till sist af afgörande betydelse för statens eget bestånd. Om modernäringen utan eget förvällande kommit i nöd och betryck med afseende på en så ytterligt viktig och till sist afgörande faktor i hela dess lif som kredit- och ränteväsendet, så måste det vara ett direkt intresse för staten att träda emellan. Kunde genom en sådan mellankomst en hotande ekonomisk krasch förebyggas, så hade staten dervid i sista hand endast fyllt den naturliga pligten att skydda sig sjelf.

Denna statens förpligtelse gälde i förevarande fall så mycket mera, som staten ingalunda kunde sägas stå utan ansvar med afseende på missförhållandena inom den svenska jordbrukskrediten. Det vore dock staten, som genom sina förordningar gjort den nuvarande hypoteksinstitutionen sådan som den vore. Och då staten tillsatte ordförande i hypoteksbankens styrelse och ännu en ledamot derstädes, kunde den ej heller sägas vara utan indirekt del deruti att förvaltningen blifvit sådan den blifvit.

Om det vore så, att den närvarande ställningen beträffande jordbrukskrediten under *alla förhållanden* tedde sig alldeles hopplös, och att ingen utsigt funnes att genom reformer bringa någon verklig hjälp, skulle man kunna i någon mån förstå den motvilja, som från många håll och ingalunda minst från hypoteksbanken sjelf förspordes emot hvarje rörande vid dessa saker, ehuru det äfven i ty fall borde kännas ett i hög grad trängande kraf efter utredning af de invecklade förhållandena, så att man finge fullt och objektivt klart för sig, hurudan ställningen verkligen vore.

Men nu vore det icke så. Här vore likväl framlagda flera positiva förslag till ett bättre tillstånd, medförande hypoteksreformer, hvilkas ovederhäftighet *icke* blifvit uppvisad och hvilka sålunda, till dess genom en utredning till äfventyrs ådagalagts något annat, torde få betraktas såsom praktiska uppslag af vikt och betydelse för de betryckta låntagarna och för statens hypotekspolitik. Motionären ville här vid lag endast påminna om de förslag, att inom den nuvarande hypoteksinstitutionens ramar genom någon förlängning af amorteringstiderna få de för hela hypoteksväsendet så menliga balanserade kapitalrabatterna ur verlden samt derjemte få räntan sänkt till cirka 4 procent, hvilka vid olika tillfällen framstälts af framstående kännare af våra svenska hypoteksförhållanden, så inom som utom riksdagen, äfvensom om de förslag rörande den nuvarande hypoteksinstitutionens afveckling och statens mer eller mindre

omedelbara öfvertagande af hypoteksverket, hvilka framstälts inom och utom riksdagen och genom hvilka, derest det hela ordnades på ett genomgående klokt och förtänksamt sätt, en sänkning af hypoteksräntan stälts i utsigt ända till 3 å $3\frac{1}{2}$ procent utan att staten i alla händelser skulle behöfva träda ekonomiskt emellan.

Det låge ej inom motionens plan att närmare ingå på dessa sistnämnda förhållanden, synnerligast som motionären redan från början förklarar såsom sin mening, att en noggrann undersökning dels beträffande den verkliga ställningen, dels om hvad som möjligen kunde göras borde förutgå, innan några definitiva reformförslag inför Riksdagen framlades. Så mycket torde emellertid vara påtagligt, att den notoriska tillvaron af flera hittills ovederlagda och från motsidan icke ordentligt pröfvade förslag till hypoteksfrågans lösning ej minskade, utan betydligt ökade nödvändigheten att utan dröjsmål underkasta hypoteksfrågan en allvarlig utredning, hvilken nödvändighet redan förut torde framgått ur flera olika här ofvan vidrörda synpunkter.

3:o) n:o 146 i Andra Kammaren af herrar *H. Andersson* i Nöbbelöf och *M. Dahn*, hvilka gjort följande framställning.

Man hade left in i den sangviniska förhoppningen, att de obligationer till ett belopp af 120 millioner kronor, som under åren 1895—1897 blefvo fria till konvertering, skulle kunna med fördel konverterats efter en räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent; en förhoppning, som för öfrigt ingalunda kunde anses förmäten, då hypoteksbankens $3\frac{1}{2}$ procent obligationer noterades till pari kurs. Emellertid krossade hypoteksbankens styrelse obevekligt alla illusioner i detta afseende, då den med några bankirer i hufvudstaden afslöt konvertering af $\frac{2}{3}$ af ofvannämnda belopp eller 80 millioner kronor till 4 procent. Återstoden af det konvertibla beloppet, 40 millioner kronor, hade väl afstämplats till $3\frac{3}{4}$ procent, men den beräknade nedsättningen i ränta för de gäldbundne uteblef, då genom 4-procentafstämplingen ingenting blef öfver för räntenedsättning, om de gamla på hypoteksbanken tyngande kapitalrabatterna skulle kunna infrias. (Som motstycke till nämnde 4-procentafstämpling kunde anföras, att vid riksgäldskontorets senaste afstämpling till $3\frac{1}{2}$ procentobligationer bestämdes kursen jemväl till pari).

Hade meranämnda 120 millioner kronor kunnat konverteras till $3\frac{1}{2}$ procent och pari kurs, skulle en årlig behållning af 600,000 kronor vunnits utöfver hvad som nu blefve förhållandet, hvarmed de till omkring 18 millioner kronor sig belöpande kapitalrabatterna kunnat förräntas efter

3 $\frac{1}{2}$ procent. Hade åtminstone ej hela beloppet af de 120 millionerna redan blifvit fastläst för ytterligare tio år, skulle staten kunna tänkas i så mån träda emellan, att den förskotterat ett belopp till inlösen af kapitalrabatterna mot 3 $\frac{1}{2}$ procent ränta, och så, att, när statens 3-procent-obligationer stigit till pari, den halfva procent af den ränta, hypoteksbanken hade att erlægga till staten, användes till amortering af nämnda förskott, något, hvarpå lätt insåges, att staten ej skulle komma att göra någon förlust.

Som förhållandena nu stälde sig efter det tioåriga fastläsandet, skulle väl svårligen några lättnader vara i utsigt, om ej vid utlottning af hypoteksbankens obligationer dessa kunde afstämplas till 3 $\frac{1}{2}$ -procentare eller staten vid lånebehof för hypoteksbanken under 10-årsperioden försträckte den medel mot ofvannämnda vilkor.

Motionärerne funne det förenadt med ej ringa fara, om riksgäldskontoret skulle öfvertaga hypoteksbankens alla skulder och funktioner, ty då skulle helt säkert svenska statens nuvarande utmärkta, men mödosamt förvärfvade kredit lida skada, och motionärerne kunde ej heller förstå, att en ny kreditinrättning, som trädde i hypoteksbankens ställe, skulle kunna åstadkomma annan och hastigare hjälp, i synnerhet för de äldre och hårdast tryckta delegarne, än hypoteksbanken förmådde, under de närmaste tio åren, ty de fastlästa lånen måste förräntas och amorteras enligt uppgjorda kontrakt; men om framdeles konverteringen för hypoteksbanken skulle ställa sig lika ogynsam som nu, under det statens kredit hållit sig stabil eller vuxit, såge motionärerna ej något vare sig orätt eller farligt, om riksgäldskontoret och efter omständigheterna äfven riksbanken (detta senare naturligtvis beroende på bankens ställning och bankofullmäktiges uppfattning om saken) öfvertaga hypoteksbankens 4-procent-obligationer till 3 $\frac{1}{2}$ procent och pari kurs. Genom ett sådant handtag skulle troligen äfven hypoteksbanken blifva i tillfälle att upplägga fördelaktigare lån framdeles och genom en dylik mera tillfällig hjälp skulle statens kredit ej äfventyras.

Emellertid vore hopplösheten i mångt landtmannahem så stor, att frågan väl förtjenade att tagas i allvarsamt öfvervägande af både regering och Riksdag. Detta jemte den farhåga, bankinspektören i sitt utlåtande uttalat, nemligen hypoteksinrättningarnes möjliga oförmåga att fullgöra sina förpligtelser till följd af de fingerade exekutiva auktionerna å hypotiserad fastighet, gjorde, att motionärerna vågade, med anledning af hvad de ofvan anfört, hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t

anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en ny utredning i denna fråga och derefter inkomma till Riksdagen med förslag, som af nämnda utredning kunde påkallas.

Att den allmänna räntefotens fortsatta sjunkande väckt och väcker bekymmer hos hypoteksbankens äldre låntagare, torde vara ganska förklarligt. Bundna, som desse äro, vid sina under en tid med vida högre ränta ingångna låneafstal, måste de naturligen såsom ett tryckande tvång känna, att de icke, åtminstone inom den närmaste tiden, kunna för sina hypotekslån komma i åtnjutande af de fördelar, räntefallet beredt andra gäldenärer, hvilka belånat förstklassiga säkerheter. Det torde ej heller vara alldeles oförklarligt, att detta förhållande, såsom ifrågavarande motioner bevittna, på många håll framkallat misstämning mot hypoteksbanken. Nekas kan nemligen ej, att bankens åtgärder under tidigare perioder icke alltid varit de lyckligaste, liksom det äfven, hvad den senare tiden angår, synes kunna med skäl ifrågasättas, huruvida vid den redan år 1884 genom afstämpling företagna konverteringen af först år 1897 uppsägbara obligationer det varit nödvändigt att binda banken vid den ränta, till hvilken de konverterade obligationerna afstämplades, eller 4 procent, ända till år 1907, således längre än under de af hypoteksbanksförordningen medgifna tio åren.

Då motionärerne herrar af Burén och Ericson nu föreslå, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om verkställande af en omfattande revision af hypoteksbanken, har detta yrkande utan tvifvel till en del sin grund i deras ogillande af åtskilliga förvaltningsåtgärder inom banken, men enär dessa åtgärder blifvit antingen beslutade af bankens delegare eller af dem lemnade utan anmärkning, torde ifrågavarande hemställan dock i främsta rummet bero derpå, att motionärerne anse en dylik revision kunna ådagalägga, att inom hypoteksbanken finnes möjlighet till lättnader i lånevilkoren. Med afseende härå tillåter sig utskottet i minnet återkalla, att, sedan på 1880-talet uppstått en stark rörelse för nedsättning af räntan å hypotekslån, Kongl. Maj:t den 5 april 1889 tillsatte en komité med uppdrag ej mindre att afgifva yttrande öfver väckta förslag om nedsättning af det stadgade minsta årliga amorteringsbeloppet för hypotekslån och om rätt för delegare i hypoteksforening att i mån af hypotekslåns amortering återbekomma motsvarande inteckningssäkerhet, än

äfven att i öfrigt och hufvudsakligen undersöka, om genom ändring i gällande författningar angående allmänna hypoteksbanken och hypoteksföreningarna eller på annat sätt tillfälle kunde beredas jordegare att erhålla mindre betungande lånevilkor, samt att till Kongl. Maj:t inkomma med de förslag, hvartill nämnda uppdrag kunde föranleda. Den 9 november samma år afgaf komitén underdånigt betänkande med förslag till ändring af dels stadgarne för allmänna hypoteksbanken, dels ock grunderna för hypoteksföreningars bildande och verksamhet, och äro nu gällande förordningar angående hypoteksbanken och hypoteksföreningarne af den 16 maj 1890 frukten af komiténs arbete. Utom den grundliga utredning, frågan sålunda i hela dess vidd underkastades för endast sex år sedan, har bankinspektören under december månad 1894, efter förordnande af dåvarande chefen för kongl. finansdepartementet, verkställt granskning af hypoteksbankens förvaltning och räkenskaper samt öfver nämnda förättning den 31 i sagde månad afgifvit den här ofvan omförmälda berättelse. Resultatet af granskningen sammanfattar bankinspektören i det omdöme, att efter hans uppfattning hypoteksbankens ställning är god, men att den ingalunda är sådan, att man kan tillmötesgå de från flera landsändar framställda fordringar på nedsättning af hypotekslåneräntan. Då en ny revision uppenbarligen icke kan förändra detta sakförhållande, har utskottet ansett motionärernes framställning i denna del icke böra föranleda någon åtgärd från Riksdagens sida.

Af motionerna framgår för öfrigt, att motionärerne i sjelfva verket knappast vänta en räntenedsättning utan statens mellankomst. Om sättet för en sådan mellankomst uttala sig endast herrar Andersson och Dahn, hvilka i sin motion lemnat några antydningar derom. Enär sistbemälda motionärer förutsatt medverkan af riksgäldskontoret eller, eventuellt, riksbanken, har utskottet begärt och erhållit fullmäktiges i dessa båda verk yttranden öfver motionen. Dervid hafva fullmäktige i riksgäldskontoret anfört följande:

»Då fullmäktige nu gå att afgifva detta yttrande, anse sig fullmäktige till en början böra gifva till känna, att de komma att inskränka detsamma till den del af motionen, som afser, att *riksgäldskontoret* skulle, såsom det heter i motionen, öfvertaga hypoteksbankens 4-procent-obligationer till $3\frac{1}{2}$ procent och pari kurs.

Beträffande härefter sjelfva frågan om ett sådant öfvertagande få fullmäktige framhålla, att, enär riksgäldskontorets egna fonder icke på

långt när dertill lemna tillgång, riksgäldskontoret måste, för att kunna öfvertaga ett större belopp af hypoteksbankens obligationer, genom upplåning anskaffa den summa, som erfordras för inlösen af de obligationer, som skulle öfvertagas. Det belopp, hvarmed statsskulden derigenom, enligt motionärernes förslag, skulle ökas, blefve emellertid ingalunda obetydligt. Efter meddelade uppgifter uppgick nemligen summan af hypoteksbankens vid 1895 års slut utelöpande 4 procent obligationer till nominelt 195,653,566 kronor 67 öre, fördelade på följande lån:

1878 års lån	kr. 114,580,266: 67
1879 » »	» 30,639,600: —
1880 » »	» 42,610,000: —
1883 » »	» 7,823,700: —

Kr. 195,653,566: 67.

Visserligen skulle, derest öfvertagandet af denna skuldsomma kunde ske nu eller under en tid, då förhållandena å penningmarknaden vore lika gynsamma som för närvarande, riksgäldskontoret må hända kunna upplåna de erforderliga medlen på sådana vilkor, att kontoret, till hvilket hypoteksbanken enligt motionen skulle inbetala 3½ procent årlig ränta å de öfvertagna obligationernas nominella belopp, icke komme att få vidkännas förlust. Detta skulle dock i hvarje fall blifva beroende derpå, om allmänheten, oaktadt den högst betydliga ökning af statsskulden, som på en gång skulle inträda, komme att omfatta svenska statens obligationer med orubbadt förtroende. Att så skulle blifva händelsen med den svenska penningplacerande allmänheten, för hvilken ej mindre anledningen till statens ökade skuldsättning än äfven statens mot densamma svarande fullgoda tillgång vore noggsamt bekant, lärer väl skäligen kunna antagas såsom säkert. Men för en dylik låncoperation vore riksgäldskontoret nödsakadt att i stor utsträckning anlita den utländska marknaden, hvarpå den öfvervägande delen af de obligationer, som skulle öfvertagas, är placerad, och det torde icke kunna anses lika visst, att icke den kapitalplacerande allmänheten i utlandet, för hvilken förhållandena ej ligga i så öppen dag som för den svenska, skulle taga intryck af den hastiga ökningen af statsskulden och låta sin uppfattning om de svenska statspapperens värde deraf påverkas. Motionärerne sjelfva hafva jemväl hyst betänklighet i detta afseende, åt hvilken betänklighet i motionen gifvits följande uttryck: »Vi finna det förenadt med ej ringa fara, om riksgäldskontoret skulle öfvertaga hypoteksbankens alla skulder och funktioner, ty då skulle helt

säkert svenska statens nuvarande utmärkta, men mödosamt förvärfvade kredit lida skada.» Detta motionärernas uttalande torde emellertid ega tillämplighet äfven på deras eget förslag, enligt hvilket nära två tredjedelar af hypoteksbankens obligationsskuld skulle förvandlas till statsskuld.

På grund häraf anse sig fullmäktige icke kunna tillstyrka, att staten öfvertager större eller mindre del af hypoteksbankens obligationer, för hvilka staten ju redan iklädt sig ett visst ansvar, derigenom att staten till banken öfverlemnat en grundfond å 30 millioner kronor svenska $3\frac{1}{2}$ procent statsobligationer. För fullmäktige, såsom förvaltare af rikets gäld och i sin mån vårdare af statens kredit, ega naturligen ofvan anförda principiella skäl afgörande betydelse vid bedömandet af förevarande motion, och fullmäktige skulle därför kunna åtnöja sig med att för sitt afstyrkande yttrande åberopa sig endast på dem. Fullmäktige hafva dock trots sig böra fästa uppmärksamheten på, att äfven rent praktiska hinder finnas för riksgäldskontorets öfvertagande, åtminstone inom den närmaste tiden, af hypoteksbankens 4 procent obligationer.

Af dessa obligationer kan intet belopp uppsägas till återbetalning tidigare än år 1905, då konverteringsrätt inträder för de med påståmpning om sådan rätt försedda obligationer af 1878 års lån, nu utgörande 22,956,000 kronor. Derefter kunna år 1907 konverteras de 4 procent obligationer, som tillhöra 1880 och 1883 årens lån, för närvarande tillhopa 50,433,700 kronor. Återstoden af hypoteksbankens 4 procent obligationer, nu 122,263,866 kronor 67 öre kan deremot icke konverteras, utan måste detta belopp, hvaraf 91,624,266 kronor 67 öre falla på 1878 års lån, och 30,634,600 kronor på 1879 års lån, betalas enligt de vid lånens upptagande fastställda amorteringsplanerna, slutande för det förra af dessa lån år 1959 och för det senare år 1939. Riksgäldskontoret skulle alltså under inga omständigheter kunna genom konverteringsåtgärder öfvertaga mer än 73,389,700 kronor 4 procent obligationer och detta icke förr än nio till elfva år härefter. Denna tid synes likväl allt för aflägsen, för att frågan om öfvertagandet och vilkoren därför bör nu upptagas till behandling.

Skulle motionärerne åter hafva tänkt sig, att 4 procent obligationernas öfvertagande kunde ske genom obligationernas uppköpande i marknaden för riksgäldskontorets räkning, tordé häremot böra erinras, att dessa värdepapper för närvarande icke kunna erhållas till pari kurs. Så noteras 1878 års icke konvertibla obligationer i Stockholm till $105\frac{1}{2}$ procent och i Hamburg till $105\frac{4}{10}$ procent samt de år 1905 konvertibla i Hamburg till 104 procent; obligationerna af år 1879 års lån noteras i Stock-

holm till 104 $\frac{1}{2}$ procent, i Hamburg till 104 $\frac{1}{10}$ procent, och de till 1880 och 1883 årens lån hörande, till 4 procent afstämplade obligationerna noteras i Stockholm till 104 procent, allt jemte godtgörelse af upplupen ränta. Riksgäldskontoret skulle således icke kunna förvärfva ifrågavarande obligationer annat än till pris, som med flera procent öfverstege pari kurs. Tydligt är för öfrigt, att, om riksgäldskontoret uppträdde såsom köpare af desamma, kurserna skulle ytterliga stiga, samt att, om riksgäldskontoret ville komma i besittning af de utelöpande obligationerna, kontoret finge vara beredt på att bjuda sådana pris, att innehafvarne kunde finna med sin fördel förenligt att skilja sig från dessa första klassens, med jmförelsevis hög ränta löpande papper.»

Fullmäktige i riksbanken hafva i frågan afgifvit nedan nämnda utlåtande:

»Då fullmäktige härmed gå att besvara denna remiss, önska de till en början uttala den uppfattning, att det begärda yttrandet bör hänföra sig endast till den i motionen förekommande antydning, att riksbanken utan olägenhet kan träda emellan för vinnande i någon mån af det afsedda syftet, nemligen nedsättning af de räntor, som allmänna hypoteksbankens låntagare hafva att på grund af ingångna aftal erlægga. Såsom af balansräkningen öfver riksbankens tillgångar framgår, har riksbanken inköpt och innehar nu såsom egare icke obetydligt af allmänna hypoteksbankens obligationer, och den kommer väl äfven framdeles att, då dess ställning och fördel det påkalla, inköpa dylika, hvarjemte riksbanken alltjemt till lägsta ränta belånar på kort uppsägning eller bestämd tid af allmänheten erbjudna sådana obligationer. Men att utsträcka denna verksamhet derhän att ålägga riksbanken att öfvertaga någon större eller mindre del af allmänna hypoteksbankens obligationer vare sig till reducerad ränta eller till den för hvarje slag deraf förskrifna, kan enligt fullmäktiges uppfattning icke leda till annat än att förrycka och under vissa förhållanden betänkligt blottställa dess särskilda riksviktiga uppgift, nemligen att i främsta rummet upprätthålla det allmänna bytesmedlets värde och sörja för rörelsens och omsättningens ostörda fortgång, utan att till ersättning för denna våda skulle kunna vinnas någon afsevärd motsvarande fördel för allmänna hypoteksbankens låntagare och än mindre för landet i dess helhet.»

Af dessa yttranden torde med tydlighet framgå, att statens mellankomst för närvarande icke skulle kunna bringa hypoteksbankens äldre låntagare några fördelar, om man nemligen vill fasthålla, att staten ej skall för ändamålet vidkännas uppoffringar, som, hvilken form de än må antaga, dock i sista hand alltid komma att återfalla på de skattebetalande. Då motionerna emellertid gifva vid handen, att motionärerne förutsätta, det staten nu skulle kunna träda emellan utan att derigenom ådraga sig förlust, lærer frågan om statens mellankomst få anses hafva förfallit. Utskottet kan dock icke underlåta att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten derpå, att äfven om nämnda grundvilkor för statens mellankomst skulle så till vida vara uppfyllt, som staten vore betryggad mot deraf härflytande direkta utgifter, skulle i allt fall mot statens ytterligare inblandning i hypoteksbankens affärer qvarstå allvarsamma betänkligheter af principiell art. I sådant hänseende hafva fullmäktige i riksgäldskontoret i sitt ofvan intagna yttrande framhållit *en* olägenhet af obestriddig betydelse. Enligt utskottets mening bör likväl ännu större, ja, afgörande vikt tilläggas den omständigheten, att ett statens öfvertagande af uppgiften att anskaffa förlagskapital åt en viss näring skulle skapa ett prejudikat med mycket vidtgående följder.

Skulle således en genom Kongl. Maj:ts försorg verkställd revision af hypoteksbanken, efter utskottets öfvertygelse, alldeles icke leda till det dermed åsyftade mål, och bör ett statens ingripande i bankens verksamhetsområde icke ifrågakomma, torde likväl inom hypoteksbanken sjelf kunna vidtagas åtgärder för att bereda låntagarne möjlighet till nedsättning i deras årliga inbetalningar. Af den öfver bankens förvaltning senast afgifna revisionsberättelse inhemtas, att till bankens delegare framstälts förslag att, i likhet med hvad som förut skett i viktiga fall, tillsätta en komité med uppdrag att, i samråd med styrelsen, åstadkomma en grundlig utredning i ämnet och afgifva de förslag, hvartill samma utredning kan gifva anledning. Utskottet är dessutom i tillfälle att meddela, att inom banken pågå arbeten för utredande af frågan, huru de genom de sista lånekonverteringarna uppkommande räntevinsterna skola på lämpligaste och mest rättvisa sätt komma bankens delegare till godo. Frågans lösning ligger alltså närmast i desses egna händer, och då saken härmed otvifvelaktigt kommit in på rätt väg, finner utskottet synnerligen olämpligt, om genom något Riksdagens åtgörande frågans lösande i riktig ordning skulle undanskjutas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att ofvanberörda af herr C. P. af Burén, af herr A. Ericson samt af herrar H. Andersson och M. Dahn väckta motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 maj 1896.

På det sammansatta utskottets vägnar:

HUGO TAMM.
